

ПРАКТИКА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ
ТА СОЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

УДК 364.4-055.5/.7-056.42
DOI

**СОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД ВРАЗЛИВИХ СІМЕЙ З ДІТЬМИ У
СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ**

Дуля Аліна, доктор філософії за спеціальністю 231 Соціальна робота, старший викладач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка.

ORCID: 0000-0002-9067-4820

E-mail: a.dulia@kubg.edu.ua

Лехолетова Марина, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка.

ORCID: 0000-0003-4055-991X

E-mail: m.lekholetova@kubg.edu.ua

Немцова Альона, магістр спеціальності 231 Соціальна робота кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка.

ORCID: 0009-0002-6489-2880

E-mail: asniemtsova.fpsrso24m@kubg.edu.ua

Аналіз нормативних документів та сучасних досліджень показав, що соціальний супровід сімей з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах, є ключовою соціальною послугою з чітко визначеною процедурою відповідно до законодавства України. Окреслено основні етапи соціального супроводу та дієві методи роботи – кейс-менеджмент, консультування, представництво інтересів, медіацію, соціально-педагогічну підтримку. Ефективність супроводу забезпечується дотриманням комплексного, індивідуального, міжвидомчого підходів і принципу найкращих інтересів дитини, а також підвищенням професійної компетентності фахівців.

Ключові слова: діти, вразливі групи населення, вразливі сім'ї, сім'ї у складних життєвих обставинах (СЖО), соціальний супровід сімей, які перебувають у СЖО, етапи соціального супроводу, методи соціального супроводу, кейс-менеджмент, консультування, медіація, представництво інтересів, міждисциплінарна команда.

**SOCIAL SUPPORT FOR VULNERABLE FAMILIES WITH CHILDREN
IN DIFFICULT LIFE CIRCUMSTANCES**

Dulia Alina, doctor of Philosophy, specialty 231 Social work, Senior lecturer of Social Pedagogy and Social Work Department, Faculty of Psychology, Special Education and Social Work, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University

ORCID: 0000-0002-9067-4820

E-mail: a.dulia@kubg.edu.ua

Lekholetova Maryna, Ph.D. in pedagogy, Associate Professor of Social Pedagogy and Social Work Department, Faculty of Psychology, Special Education and Social Work, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University

ORCID: 0000-0003-4055-991X

E-mail: m.lekholetova@kubg.edu.ua

Niemtsova Alona, master of specialty 231 Social work of Social Pedagogy and Social Work Department, Faculty of Psychology, Special Education and Social Work, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University

ORCID: 0009-0002-6489-2880

E-mail: asnietsova.fpsrso24m@kubg.edu.ua

Analysis of regulatory documents and modern research on social support for vulnerable families with children in difficult life circumstances allowed us to determine that social support for this group of service recipients is not only an important form of organizing social assistance, but also a basic social service that has a clearly defined procedure and algorithm of actions in accordance with the legislation of Ukraine.

The stages of social support for families with children in difficult life circumstances are characterized (identification of a family belonging to vulnerable groups of the population or in difficult life circumstances; initial examination and assessment of the family's needs; decision-making on the provision of social support; conclusion of a social support agreement; drawing up an individual social support plan; implementation of social support; assessment of the effectiveness of social support; completion of social support; post-support support). The authors describe effective methods of social support for families with children in difficult life circumstances (case management, counseling, methods of socio-pedagogical work, advocacy, mediation/conflict resolution) and indicate that they should be selected in accordance with the identified problems and needs of the family, assessment of the family situation, family relationships, motivation, resources, strengths of family members, support circle and goals of the individual social support plan. It is determined that for effective implementation of social support for families with children, social service providers must adhere to a comprehensive, family-oriented, individual, interdisciplinary and interdepartmental approach, the principle of ensuring the best interests of the child, as well as increase professional competence, develop managerial skills and the ability to make effective decisions. The experience of state and non-governmental organizations that provide social support to families with children in difficult life circumstances is analyzed (using the example of the Kyiv City Center for Social Services, the International Charitable Organization "Charitable Foundation "SOS Children's Villages" Ukraine, the International Charitable Organization "City of Goodness").

Keywords: children, vulnerable population groups, vulnerable families, families in difficult life circumstances, social support for families in difficult life circumstances, stages of social support, methods of social support, case management, counseling, mediation, representation of interests, interdisciplinary team.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Однією з важливих соціальних проблем на сучасному етапі є пошук нових форм та методів, спрямованих на забезпечення захисту та допомоги вразливим групам населення. Особливо актуальною ця проблема є в кризових умовах, в умовах соціально-економічної нестабільності в Україні, які посилюють зростання кількості вразливих сімей, сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах (СЖО), сімей з дітьми, із числа внутрішньо переміщених осіб (ВПО), сімей учасників бойових дій. Постійний стрес, нестабільний психоемоційний стан осіб через фінансові труднощі, втрату житла, військові дії, пережиту психологічну травму може збільшити прояви ризикованої поведінки (ймовірність вживання алкоголю й наркотичних речовин, конфліктів й насильства в сім'ї, деструктивної поведінки дітей та підлітків, що негативно впливає на функціонування сім'ї, виховання та розвиток дітей, створення безпечного середовища для всіх членів сімей. Проблема соціального супроводу різних категорій дітей, молоді та дорослого населення є однією із провідних у соціальній роботі. Тому нині соціальний супровід сімей із дітьми, які перебувають у СЖО, є не лише основною формою організації соціальної допомоги, а й базовою соціальною послугою в соціальній роботі.

Соціальний супровід сімей із дітьми, які перебувають у СЖО регламентується законодавством України, нормативно-правовими актами, серед яких: закони України «Про соціальні послуги» (2019), «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» (2001); Постанова Кабінету Міністрів України «Про організацію надання соціальних послуг» (2020); Наказ Міністерства соціальної політики України «Про затвердження Державного стандарту соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах» (2016) та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз досліджень щодо соціального супроводу вразливих сімей з дітьми у СЖО, показує охоплення різних аспектів цього питання науковцями. Зокрема, З. Кияниця, Ж. Петрочко підкреслюють значення фундаментальних принципів соціальної роботи з вразливими сім'ями (дії в найкращих інтересах дитини; сімейно орієнтований підхід; участь дитини та її батьків; комплексність, інтеграція та взаємодія всіх суб'єктів соціальної роботи з дітьми та сім'ями) та описують алгоритм соціального супроводу сімей у СЖО [7]; І. Бичук розкриває зміст видів допомоги під час здійснення соціального супроводу сімей, які перебувають у СЖО (психолого-педагогічна робота; сприяння незалежності, поліпшенню матеріального становища родини, навчанню та розвитку дитини, захисту здоров'я дитини; представництво інтересів; залучення дільничного інспектора; сприяння влаштуванню на виховання дитини в прийомну сім'ю) [2]; А. Дулею, В. Лютим здійснено класифікацію різних груп отримувачів соціальних послуг за ознаками соціальної дезадаптації, виключеності та вразливості й виокремлено, які соціальні послуги профілактики, обслуговування і підтримки можуть надаватись кожній із визначених груп [3]; І. Батарейна, Г. Чижикова досліджуючи проблему організації соціального супроводу сімей у СЖО, визначили, що успішна організація соціального супроводу передбачає допомогу у пошуку роботи, створення умов для перекваліфікації та підвищення професійних навичок членів сімей, створення комплексного підходу, активна міжвідомча співпраця [1].

Окремий фокус заслуговують дослідження де висвітлено: роль міждисциплінарної взаємодії при наданні інтегрованих соціальних послуг особам і сім'ям, які перебувають у СЖО [6]; важливість розвитку менеджерських навичок соціальних працівників у соціальній роботі з отримувачами послуг (здатність організовувати та управляти соціальним середовищем; надавати необхідні інструменти та забезпечувати їх доступність для отримувачів соціальних послуг) [8]; етапи та методи прийняття ефективних рішень у

професійній діяльності соціальних працівників [9]; особливості кейс-менеджменту у роботі з вразливими групами населення та ключові принципи роботи кейс-менеджера [15]; зміст представництва інтересів вразливих груп населення [4]; ефективність медіації при здійсненні соціального супроводу сімей у СЖО [13]; особливості консультування в соціальній роботі з вразливими групами населення [16].

Мета статті – дослідити особливості здійснення соціального супроводу вразливих сімей з дітьми у складних життєвих обставинах. Для досягнення мети вирішувались такі завдання: 1) характеристика етапів та методів соціального супроводу сімей з дітьми, які перебувають у СЖО; 2) аналіз досвіду діяльності державних та неурядових організацій, які здійснюють соціальний супровід сімей із дітьми, які перебувають у СЖО.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з Законом України «Про соціальні послуги», вразливими сім'ями є сім'ї, які мають найвищий ризик потрапляння у СЖО через вплив несприятливих зовнішніх та/або внутрішніх чинників [10]. У Постанові Кабінету Міністрів України «Про організацію надання соціальних послуг», окрім вище зазначеної категорії отримувачів соціальних послуг наводиться ще одна категорія сімей, а саме сім'ї, які перебувають у СЖО [11].

Науковці З. Кияниця, Ж. Петрочко стверджують, що вразлива сім'я зазвичай має достатній резерв позитивних ресурсів для подолання труднощів, але вона може потребувати допомоги й затягування розв'язку стрижневих проблем часто погіршує становище сім'ї [7]. З цього свідчить, що несвоєчасне розв'язання проблем вразливих сімей спричиняє дисбаланс в сімейній системі та може призвести до потрапляння їх у СЖО, яке також має негативний вплив на розвиток, виховання та соціалізацію дітей.

В. Лютий, А. Дуля зазначають, що однією з груп отримувачів соціальних послуг є особи та сім'ї, що перебувають в особливо вразливому стані та потребують допомоги спрямованої на мінімізацію наслідків СЖО та забезпечення доступності для них необхідних умов життєдіяльності з інтервенціями щодо набуття або відновлення здатності до протидії та подолання СЖО, самостійне досягнення життєво важливих цілей, підвищення якості власного життя [3].

Аналіз нормативно-правових документів та наукових підходів до визначення проблеми дослідження, дав змогу зазначити, що до вразливих сімей з дітьми умовно можна віднести: 1) сім'ї з найвищим ризиком потрапляння у СЖО, які мають потребу в профілактичних послугах з метою запобігання потрапляння їх у СЖО; 2) сім'ї, які перебувають у СЖО і не можуть самостійно їх подолати та потребують комплексних соціальних послуг.

В контексті нашого дослідження зосередимо увагу саме на сім'ях із дітьми, які перебувають у СЖО, як однієї з найуразливіших категорій населення, які потребують соціального супроводу та підтримки.

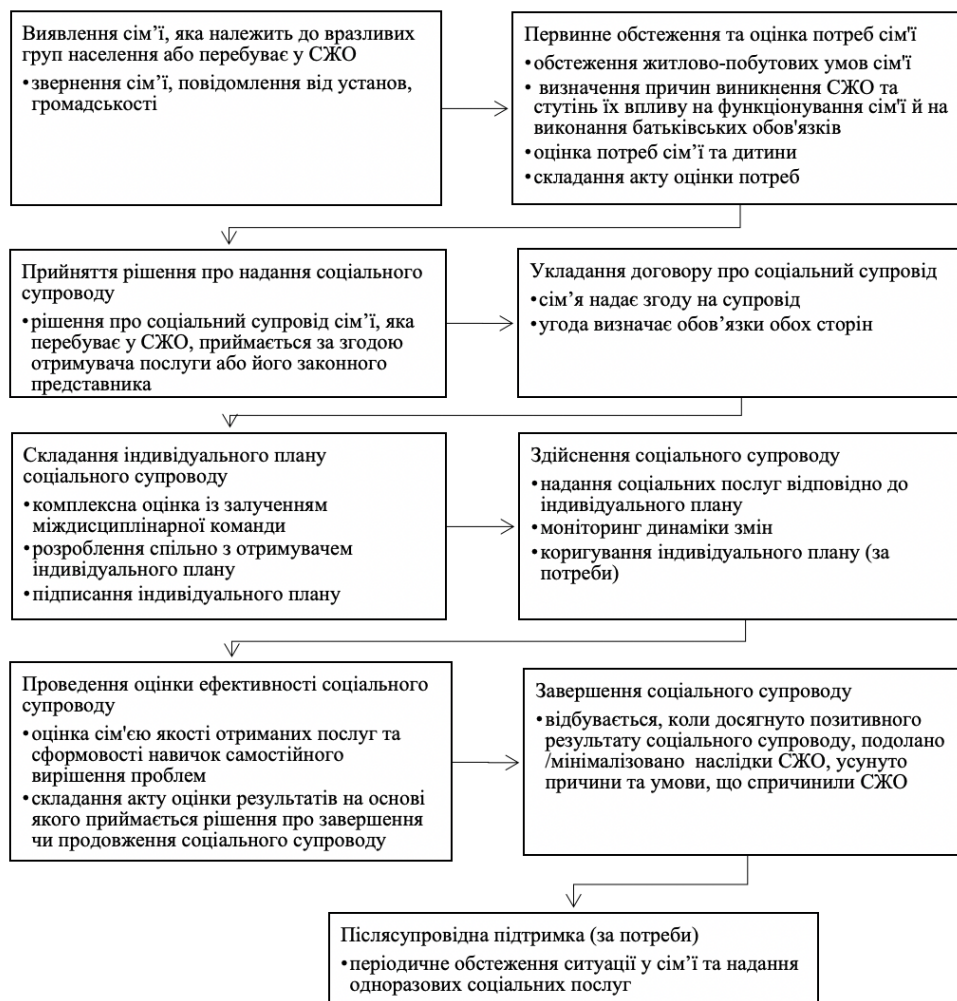
Сім'ї з дітьми, які перебувають у СЖО стикаються з цілою низкою викликів, що загострюються складним соціальним, економічним та воєнним станом в країні. Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» (2019) основними чинниками потрапляння сімей у СЖО є: похилий вік; часткова або повна втрата рухової активності, пам'яті; невиліковні хвороби, хвороби, що потребують тривалого лікування; психічні та поведінкові розлади, у тому числі внаслідок вживання психоактивних речовин; інвалідність; бездомність; безробіття; малозабезпеченість; поведінкові розлади у дітей через розлучення батьків; ухилення батьками або особами, які їх замінюють, від виконання своїх обов'язків із виховання дитини; втрата соціальних зв'язків, у тому числі під час перебування в місцях позбавлення волі; жорстоке поводження з дитиною; насильство за ознакою статі; домашнє насильство; потрапляння в ситуацію торгівлі людьми; шкода, завдана пожежею, стихійним лихом, катастрофою, воєнними (бойовими)

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА

діями, терористичним актом, збройним конфліктом [10]. Війна, внутрішнє переміщення осіб та втрата засобів до існування додатково ускладнили ситуацію: багато сімей втратили житло, стабільне місце роботи, доступ до соціальних послуг, що підвищує їхній ризик потрапляння у СЖО.

Соціальний супровід сімей з дітьми, які перебувають у СЖО, є важливою формою організації соціальної допомоги даній групі отримувачів послуг для подолання ними проблем, і відновлення їхньої здатності до виконання сімейних функцій, підвищення батьківського потенціалу. Також він є базовою соціальною послугою для сімей, які перебувають у СЖО в Україні. Відповідно до Наказу Міністерства соціальної політики України «Про затвердження Державного стандарту соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах» соціальна послуга соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у СЖО – це комплекс заходів, що передбачає оцінку потреб, визначення шляхів вирішення основних проблем, регулярні зустрічі чи відвідування отримувача послуги з метою моніторингу виконання поставлених завдань, сприяння в отриманні інших послуг, допомогу в усвідомленні значення дій та/або розвиток вміння керувати ними, навчання та розвиток навичок, спрямованих на подолання чи мінімізацію складних життєвих обставин [12].

Аналіз українських нормативно-правових актів та узагальнення досліджень науковців, дозволили схарактеризувати етапи соціального супроводу сімей з дітьми, які перебувають у СЖО (рис. 1).

Джерело: складено авторами на основі аналізу літератури [2; 6; 7; 11; 12].

Рис. 1. Алгоритм соціального супроводу сімей з дітьми, які перебувають у СЖО

Підбір методів соціального супроводу сімей з дітьми, які перебувають у СЖО здійснюється відповідно до визначених проблем та потреб сім'ї, оцінки ситуації в сім'ї, сімейних взаємовідносин, вмотивованості, ресурсів, сильних сторін членів сім'ї, кола підтримки та цілей індивідуального плану соціального супроводу. На основі цього аналізу надавач соціальних послуг обирає найбільш ефективні методи, які дозволять подолати/мінімізувати наслідки СЖО, усунути причини та умови, що спричинили СЖО та сформувати у членів сімей навичку самостійно справлятися із проблемами та труднощами, які можуть виникнути в майбутньому.

Спираючись на результати сучасних наукових досліджень [2; 4; 13; 15; 16] визначено ефективні методи, які можна використовувати під час здійснення соціального супроводу сімей з дітьми, які перебувають у СЖО, а саме:

- кейс-менеджмент – зосереджений на потребах сім'ї та забезпечує систематичне розв'язання проблем з урахуванням найкращих інтересів дитини та спираючись на стійкість дитини й сім'ї та здійснюється через безпосередню взаємодію соціального працівника та членів сім'ї;

- консультування – спрямоване на надання інформації, вирішення соціальних, психологічних, юридичних чи соціально-педагогічних проблем та дозволяє особі/сім'ї проаналізувати та зрозуміти сутність важкої життєвої ситуації й визначити шляхи для розв'язання проблеми;

- методи соціально-педагогічної роботи – передбачають забезпечення повноцінного фізичного, морального й духовного розвитку всіх членів сім'ї, допомогу дитині у навчанні, соціалізації та адаптації, мотивування батьків до самоосвіти, підвищення батьківської компетентності, формування навичок ненасильницького спілкування, організацію сімейного дозвілля;

- медіація/врегулювання конфліктів – передбачає запобігання виникненню чи врегулювання конфліктів між членами сім'ї чи оточуючими шляхом переговорів

- представництво інтересів – спрямоване на забезпечення прав та задоволення потреб осіб/сімей, якщо вони не можуть зробити це самостійно, шляхом дій від імені отримувачів, разом з отримувачами або підготовки отримувачів до самостійного захисту прав та представництва власних інтересів.

Для ефектного здійснення соціального супроводу сімей з дітьми, які перебувають у СЖО надавачі соціальних послуг повинні дотримуватись: комплексного підходу (об'єднання зусиль науковців, фахівців з різних галузей та громадськості для розробки інноваційних рішень, спрямованих на забезпечення гідного життя сімей, які перебувають у СЖО, та надання професійних консультацій з працевлаштування, юридичну та психологічну підтримку); сімейно орієнтованого підходу (розгляд сім'ї, як єдиної системи, покращення сімейного мікроклімату, функціонування сім'ї, зміцнення взаємодії та комунікації); індивідуального підходу (урахування унікальних потреб, особливостей кожного члена сім'ї, причин потрапляння у СЖО, ресурсів, рівня мотивації до змін при здійсненні соціального супроводу); міждисциплінарного підходу (здійснення комплексу заходів міждисциплінарною командою фахівців задля досягнення спільної мети щодо поліпшення якості життя отримувачів та запобігання дублюванню послуг, непослідовності чи фрагментарності їх надання); міжвідомчого підходу (взаємодія з неурядовими організаціями, освітніми установами та медичними закладами з метою надання сім'ям з дітьми у СЖО більш широкого спектра послуг та своєчасного реагування

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА

на їхні потреби); принципу забезпечення найкращих інтересів дитини (в усіх діях та рішеннях стосовно дитини мають бути враховані її індивідуальні потреби) [1; 6; 7].

Якість здійснення соціального супроводу сімей з дітьми, які перебувають у СЖО, також залежить від наявності й застосування фахівцями особливостей менеджменту професійної діяльності: знань щодо соціального характеру управлінської інформації, вміння використовувати методи мотивації фахівців, професійна компетентність фахівців соціальної сфери, вміння визначати проблеми та прогнозувати результати управління в соціальній сфері, вміння здійснювати оцінку поточного та кінцевого результатів управління; вмінь приймати ефективні рішення надавачів соціальних послуг (обґрунтованість прийнятого рішення на основі аналізу інформації; своєчасність прийнятого рішення; повнота змісту рішення на основі визначеної цілі/цілей; повноваження (валідність) прийняття рішення; відповідальність та узгодженість прийнятого рішення з рішеннями, які були прийняті раніше) [8; 9]. Ці навички необхідні для планування та організації соціального супроводу, координації дій в межах міждисциплінарної та міжвідомчої взаємодії, пошуку оптимального та ефективного рішення серед можливих альтернатив, оперативного реагування надавачів послуг на нові виклики та ризики й коригування дій, розв'язання проблем сімей з дітьми, які перебувають у СЖО, підвищення якості надання соціальних послуг.

Як було зазначено вище, ефективність соціального супроводу сімей з дітьми, які перебувають у СЖО значною мірою залежить від співпраці державних та неурядових організацій. Державні організації надають соціальні послуги даній групі отримувачів послуг відповідно до державних стандартів й дотримуючись чітко визначеної процедури та алгоритму, в той час, як неурядові організації надають соціальні послуги відповідно до власних програм та проєктів, які дозволяють оперативно реагувати на нові виклики та здійснювати інноваційні форми роботи під час соціального супроводу. Систематизація досвіду такої роботи подана у таблиці 1, на прикладі трьох організацій.

Таблиця 1

Досвід здійснення соціального супроводу сімей з дітьми, які перебувають у СЖО державними та неурядовими організаціями України

Назва організації	Зміст діяльності
Київський міський центр соціальних служб	соціальний супровід сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах
	соціальний супровід при працевлаштуванні на робочому місці
	соціальна адаптація
	соціальна інтеграція та реінтеграція
	консультування
	представництво інтересів
	посередництво
	медіація
Міжнародна благодійна організація «Благодійний фонд «СОС Дитячі Містечка» Україна	зміцнення сім'ї шляхом здійснення кейс-менеджменту, і надання послуг на основі індивідуальної оцінки потреб сімей
	забезпечення соціального супроводу сімей, які перебувають у СЖО та вимушені виїхати закордон, внаслідок військових дій
	комплексна допомога дітям, які отримали поранення та членам їх сімей внаслідок російського вторгнення в Україну
	екстрене реагування та захист сімей та дітей на територіях постраждалих від бойових дій, сімей ВПО, які постраждали від

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА

Міжнародна благодійна організація «Місто добра»	війни
	забезпечення права кожної дитини на сім'ю та на реалізацію реформи деінституалізації
	адвокаційна діяльність
	захист дітей та психосоціальне благополуччя сімей, які постраждали від війни в Україні
	притулок та соціальний супровід жінок і дітей, які перебувають у СЖО
	професійно-технічні та освітні послуги для жінок
	постпідтримка випускників
	розвиток дітей
	медична допомога в реабілітаційному центрі та відділенні паліативної допомоги дітям
	дистанцій супровід українок, які перебувають за кордоном

Джерело: складено авторами самостійно

Розкриємо детальніше ключові аспекти діяльності організацій за результатами проведеного аналізу.

Київський міський центр соціальних служб здійснює соціальний супровід відповідно до Державного стандарту соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах. В межах цієї соціальної послуги фахівці здійснюють відвідування особи/сім'ї; оцінювання потреби в соціальних послугах, спільно з отримувачами послуг формування та реалізація індивідуального плану соціального супроводу; аналіз, чи дотримується особа/сім'я плану, і за потреби план корегується; допомога в оформленні документів; спілкування з членами сім'ї та друзями особи/сім'ї, з метою знайти ефективні рішення; надається індивідуальна або групова психологічна підтримка, залучення членів сім'ї до психотерапевтичних чи корекційних груп; організація групи взаємодопомоги; проведення сімейних групових нарад, мережеві зустрічі; залучення особи/сім'ї, якій треба соціальний супровід, до тренінгів, дискусій, засідань за круглим столом, семінарів, лекцій, надаються інформаційно-освітні матеріали, інструкції, буклети, листівки; у разі потреби рекомендують особі/сім'ї звернутись до інших соціальних послуг та соціальної допомоги. Також в межах здійснення соціального супроводу сімей з дітьми, які перебувають у СЖО фахівці можуть надавати додаткові соціальні послуги (соціальний супровід при працевлаштуванні на робочому місці, соціальна адаптація, соціальна інтеграція та реінтеграція, консультування, представництво інтересів, посередництво, медіація, патронат та ін.) [5].

Успішний досвід здійснення соціального супроводу сімей з дітьми, які перебувають у СЖО серед неурядових організацій має Міжнародна благодійна організація «Благодійний фонд «СОС Дитячі Містечка» Україна. Проєктна діяльність організації реалізується в таких напрямках, як: зміцнення сім'ї шляхом здійснення кейс-менеджменту, і надання послуг на основі індивідуальної оцінки потреб сімей (соціальний супровід сімейних форм виховання, надання комплексу соціальних послуг відповідно до оцінки потреб та планів індивідуального розвитку; супровід молодих людей, які вийшли з сімейних форм виховання; матеріальна допомога відповідно до оцінки потреб сімей з дітьми; психологічні, психотерапевтичні, соціально-педагогічні, соціально-медичні послуги; послуги логопеда та корекційного педагога; групи раннього розвитку, підготовка до школи; групи самодопомоги та підвищення батьківського потенціалу; тренінги, навчальні семінари, майстер-класи, арттерапевтичні заняття); забезпечення

соціального супроводу сімей, які перебувають у СЖО та вимушені виїхати закордон, внаслідок військових дій (організація та матеріальна допомога при евакуації з окупованих територій; організація та супровід переміщення за кордон; компенсація проїзду; консультування щодо пошуку житла, допомоги, виплат та змін у законодавстві країн, які приймають українські сім'ї; допомога у розв'язанні питань, які виникають у сімей під час перебування закордоном; допомога при поверненні на територію України); комплексна допомога дітям, які отримали поранення (ушкодження здоров'я, одержані від вибухових речовин, боєприпасів і військового озброєння) та членам їх сімей внаслідок російського вторгнення в Україну (одноразова грошова допомога; допомога в проходженні медичного обстеження та реабілітації; допомога з ліками та засобами реабілітації; індивідуальна психологічна та логопедична допомога; індивідуальні онлайн заняття зі шкільної програми; гуманітарна допомога; юридична допомога (консультації, супровід в оформленні інвалідності, соціальних виплат, та інших спеціальних статусів; інші послуги відповідно до потреб дітей і сімей); екстрене реагування та захист сімей та дітей на територіях постраждалих від бойових дій, сімей ВПО, які постраждали від війни (забезпечення евакуації; розміщення у центрах тимчасово перебування; надання гуманітарної допомоги (харчові продукти, непродовольчі товари, медикаменти); надання психологічних, юридичних та освітніх послуг; створення просторів дружніх до дітей); забезпечення права кожної дитини на сім'ю та на реалізацію реформи деінституалізації (оцінка потреб громади; соціальний супровід сімей, які перебувають у СЖО з метою запобігання потраплянню дітей в інституційні заклади; підтримка сімей з дітьми, які опинились у вразливому становищі (матеріальна допомога, психотерапія, оплата навчальних курсів, купівля обладнання для власної справи); розвиток сімейних форм виховання в громадах); адвокаційна діяльність (участь у сприянні реалізації Національної стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017-2026 роки та плану заходів з її реалізації; допомога в імplementуванні Стратегії, зокрема впроваджувати соціальні послуги для сімей та дітей у громадах; формування національного законодавства з прав дітей, входить до складу постійної Міжвідомчої комісії з питань захисту дітей при Міністерстві соціальної політики України); захист дітей та психосоціальне благополуччя сімей, які постраждали від війни в Україні (надання послуг із психічного здоров'я та психосоціальної підтримки (МППСП); грошова допомога; сприяння соціальної інтеграції, створення мобільних мультидисциплінарних команд) [14].

Міжнародна благодійна організація «Місто добра» надає притулок та соціальний супровід жінкам і дітям, які перебувають у СЖО (діти, які були вимушені евакуюватись через війну, сім'ї, які постраждали від насилля, малюки, які потребують паліативного лікування чи реабілітації та їхнім батькам). Діяльність організації здійснюється в таких напрямках як: Надання житла (повний соціальний захист, харчування, психологічна та фізична реабілітація, медична, юридична та фінансова підтримка); професійно-технічні та освітні послуги для жінок (допомога в отриманні освіти, професійних навичок та працевлаштуванні, навчання з фінансової грамотності, наставництво); постпідтримка випускників (пошук роботи, допомога з влаштуванням житла, психологічна, юридична та гуманітарна підтримка після завершення перебування в притулку); розвиток дітей (дошкільна освіта, лікування та реабілітація, арттерапія, майстер-класи, клуби та науково-творчі студії, каністерапія); медична допомога у власному реабілітаційному центрі та відділенні паліативної допомоги дітям (забезпечення медичного транспортування дітей з інших областей України; надання медичних та реабілітаційних послуг дітям; забезпечення дітей цілодобовим піклуванням, нянями, освітніми послугами, заняттями з розвитку; проживання мами в центрі із забезпеченням всіх

побутових потреб; надання психологічної, юридичної, просвітницької, гуманітарної або іншу допомогу мамам дітей, що перебувають у центрі); дистанцій супровід українок з різних куточків світу, які звернулися за допомогою на гарячу лінію, поштою чи написали у соціальних мережах) [17].

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Соціальний супровід вразливих сімей з дітьми у СЖО є не лише важливою формою організації соціальної допомоги, але й базовою соціальною послугою, яка має чітко визначену процедуру та алгоритм дій відповідно до законодавства України. Етапами соціального супроводу сімей з дітьми, які перебувають у СЖО є: виявлення сім'ї, яка належить до вразливих груп населення або перебуває у СЖО; первинне обстеження та оцінка потреб сім'ї; прийняття рішення про надання соціального супроводу; укладання договору про соціальний супровід; складання індивідуального плану соціального супроводу; здійснення соціального супроводу; проведення оцінки ефективності соціального супроводу; завершення соціального супроводу; післясупровідна підтримка. Методи соціального супроводу сімей з дітьми, які перебувають у СЖО повинні обиратися відповідно до визначених проблем сім'ї, оцінки ситуації в сім'ї, сімейних взаємовідносин та їхніх потреб, цілей індивідуального плану соціального супроводу, вмотивованості, ресурсів, кола підтримки та сильних сторін членів сім'ї. Серед них: кейс-менеджмент, консультування, методи соціально-педагогічної роботи, представництво інтересів, медіація/врегулювання конфліктів. Ефективність соціального супроводу сімей та дітей, які опинилися у СЖО, залежить від дотримання комплексного, сімейно-орієнтованого, індивідуального, міждисциплінарного, міжвідомчого підходів та принципу забезпечення найкращих інтересів дитини.

З огляду на вищезазначене вважаємо, що соціальний супровід сімей з дітьми у СЖО буде ефективним якщо надавачі соціальних послуг будуть: дотримуватись чіткого алгоритму здійснення соціального супроводу; обирати ефективні методи, які дозволять подолати/мінімізувати наслідки СЖО, усунути причини та умови, що спричинили СЖО та сформувані у сімей навичку самостійно справлятися із проблемами та труднощами, які можуть виникнути в майбутньому; орієнтуватись на індивідуальні особливості, кожного члена сім'ї та потреби сім'ї, як цілісної системи; підвищувати професійну компетентність та розвивати менеджерські навички та вміння приймати ефективні рішення; налагоджувати міждисциплінарну та міжвідомчу взаємодію; гнучко та оперативно реагувати на нові виклики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Батарейна І., Чижикова Г. Надання соціальних послуг сім'ям, які опинились в складних життєвих обставинах. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. 2024. 2 (33). С. 23–29
2. Бичук І. Соціальний супровід сімей, які перебувають у складних сімейних обставинах (із досвіду викладання навчальної дисципліни «Соціальний супровід»). *Ввічливість. Humanitas*. 2021. (4). С. 3–9. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.4.1>
3. Дуля А., Лютий В. Класифікація різних груп отримувачів соціальних послуг за ознаками соціальної дезадаптації, виключеності та вразливості. *Ввічливість. Humanitas*. 2024. (5). С. 11–18. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.5.2>
4. Дуля А., Лютий В. Досвід представництва інтересів внутрішньо переміщених осіб недержавними організаціями. *Ввічливість. Humanitas*. 2023. (3). С. 15–22. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.3.3>
5. Допомога сім'ям/особам, які перебувають у складних життєвих обставинах. Патронат. Мережа центрів соціальних служб. URL: <https://kmcss.kyiv.ua/sotsialni-posluhy/dopomoha-szho/> (дата звернення: 11.08.2025).

6. Карпенко О. Г., Спіріна Т. П., Лехолетова М. М. Міждисциплінарна взаємодія у наданні соціальних послуг вразливим групам населення. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2025. (1). С. 42–50. DOI: <https://doi.org/10.12958/1817-3764-2025-1-42-50>.
7. Кияниця З. П., Петрович Ж. В. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми : посіб. у 2-х ч.; Ч. І. Сучасні орієнтири та ключові технології. Київ : Обнова компанії, 2017. 256 с.
8. Лехолетова М. М. Методи менеджменту соціальної роботи у діяльності соціального працівника. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2021. 2(7). С. 51–60. DOI: [https://doi.org/10.31499/2618-0715.2\(7\).2021.244079](https://doi.org/10.31499/2618-0715.2(7).2021.244079)
9. Лехолетова М., Спіріна Т., Дуля А. Етапи та методи прийняття ефективних рішень у професійній діяльності соціальних працівників. *Ввічливість. Humanitas*. 2025. (2). С. 123–133. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.2.17>
10. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII: станом на 20.09.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 09.08.2025).
11. Про організацію надання соціальних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 1.06.2020 р. № 587. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2020-п#Text> (дата звернення: 16.07.2025)
12. Про затвердження Державного стандарту соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах: Наказ М-ва соц. політики України від 31.03.2016 № 318: станом на 1.07.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0621-16#Text> (дата звернення: 21.07.2025).
13. Протас О. Медіація як технологія соціального супроводу дітей, які перебувають в складних життєвих обставинах. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. 52 (3). С. 178–183. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/52-3-26>
14. Регулярна діяльність – СОС Дитячі Містечка в Україні. *СОС Дитячі Містечка в Україні*. URL: <https://sos-ukraine.org/nasha-robota/shho-robymo/> (дата звернення: 21.07.2025).
15. Спіріна Т., Бодня А. Кейс-менеджмент у роботі з вразливими групами населення. *Ввічливість. Humanitas*. 2023. (2). С. 145–150. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.2.21>
16. Суліцький В. В., Швед О. В. Консультування в соціальній роботі : навч.-метод. посіб. Київ : Видавничий дім «Вініченко», 2023. 240 с. ISBN 978-966-2622-53-9
17. Як ми допомагаємо. *Місто Добра*. URL: <https://misto-dobra.com.ua/en/home/how-we-help-2/> (дата звернення: 19.07.2025).

REFERENCES

1. Batareina, I., & Chyzykova, H. (2024). Nadannia sotsialnykh posluh simiam, yaki opynylys v skladnykh zhyttievyykh obstavynakh [Provision of social services to families who find themselves in difficult life circumstances]. *Scientific Bulletin of Melitopol State Pedagogical University*, 2(33), 23–29 [in Ukrainian].
2. Bychuk, I. (2021). Sotsialnyi suprovid simei, yaki perebuvaiut u skladnykh zhyttievyykh obstavynakh (z dosvidu vykladannia navchalnoi dystsypliny “Sotsialnyi suprovid”) [Social support for families in difficult living circumstances (based on the experience of teaching the academic discipline “Social support”)]. *Vvichlyvist. Humanitas*, (4), 3–9. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.4.1> [in Ukrainian].
3. Dulia, A., & Liutyi, V. (2024). Klyasyfikatsiia riznykh hrup otrymuvachiv sotsialnykh posluh za oznakamy sotsialnoi dezadaptatsii, vykliuchenosti ta vrazlyvosti [Classification of different groups of recipients of social services according to signs of social maladjustment, exclusion and vulnerability]. *Vvichlyvist. Humanitas*, (5), 11–18. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.5.2> [in Ukrainian].
4. Dulia, A., Liutyi, V., (2023). Dosvid predstavnytstva interesiv vnutrishno peremishchenykh osib nederzhavnykh orhanizatsiiamy [Experience of representation of the interests of internally displaced persons by non-governmental organizations]. *Vvichlyvist. Humanitas*, (3), 15–22. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.3.3> [in Ukrainian].
5. Dopomoha simiam/osobam, yaki perebuvaiut u skladnykh zhyttievyykh obstavynakh. Patronat [Assistance to families/individuals in difficult life circumstances. Patronage]. *Network of social service centers*. Retrieved from <https://kmcss.kyiv.ua/sotsialni-posluhy/dopomoha-szho/> [in Ukrainian].

6. Karpenko, O. H., Spirina, T. P., & Lekholetova, M. M. (2025). Mizhdystsyplinarna vzaiemodiia u nadanni sotsialnykh posluh vrazlyvym hrupam naseleennia [Interdisciplinary interaction in the provision of social services to vulnerable population groups]. *Social pedagogy: theory and practice*, (1), 42–50. DOI: <https://doi.org/10.12958/1817-3764-2025-1-42-50> [in Ukrainian].
7. Kiyanytsia, Z. P., & Petrochko, Zh. V. (2017). *Sotsialna robota z vrazlyvymy simiamy ta ditmy : posib. u 2-kh ch.; Ch. I. Suchasni oriientyry ta kliuchovi tekhnolohii* [Social work with vulnerable families and children: manual. in the 2nd hour; Ch. I. Modern landmarks and key technologies]. Kyiv : Renewal of the company [in Ukrainian].
8. Lekholetova, M. (2021). Metody menedzhmentu sotsialnoi roboty u diialnosti sotsialnoho pratsivnyka [Methods of social work management in the activities of a social worker]. *Social work and social education*, 2(7), 51–60. DOI: [https://doi.org/10.31499/2618-0715.2\(7\).2021.244079](https://doi.org/10.31499/2618-0715.2(7).2021.244079) [in Ukrainian].
9. Lekholetova, M., Spirina, T., & Dulia, A. (2025). Etapy ta metody pryynyattia efektyvnykh rishen u profesiynii diialnosti sotsialnykh pratsivnykiv [Stages and methods of making effective decisions in the professional activities of social workers]. *Vvichlyvist. Humanitas*, (2), 123–133. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.2.17> [in Ukrainian].
10. Pro sotsialni posluhy : Zakon Ukrainy vid 17.01.2019 r. № 2671-VIII [Pro sotsialni posluhy : Zakon Ukrainy vid 17.01.2019 r. № 2671-VIII]. *Official Gazette of Ukraine* [in Ukrainian].
11. Pro orhanizatsiiu nadannia sotsialnykh posluh: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 1 chervnia 2020 r. № 587. [On the Organization of Social Services Provision: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of June 1, 2020, № 587.]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2020-p#Text> [in Ukrainian].
12. Pro zatverdzhennia Derzhavnoho standartu sotsialnoho suprovodu simey (osib), yaki perebuvaiut u skladnykh zhyttievykh obstavynakh : Nakaz M-va sots. polityky Ukrainy vid 31.03.2016 № 318 [On approval of the State Standard of Social Support for Families (Persons) in Difficult Life Circumstances: Order of the Ministry of Social Policy of Ukraine dated 31.03.2016 № 318]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0621-16#Text> [in Ukrainian].
13. Protas, O. (2022). Mediatsiia yak tekhnolohiia sotsialnoho suprovodu ditei, yaki perebuvaiut v skladnykh zhyttievykh obstavynakh [Mediation as an element of social support for children in difficult life circumstances]. *Current issues in the humanities*, 52(3), 178–183. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/52-3-26> [in Ukrainian].
14. Rehuliarna diialnist – SOS Dytiachi Mistechka v Ukraini [Regular activities – SOS Children's Villages in Ukraine]. *SOS Children's Villages in Ukraine*. Retrieved from <https://sos-ukraine.org/nasha-robota/shho-robymo/> [in Ukrainian].
15. Spirina, T., & Bodnia, A. (2023). Keys-menedzhment u roboti z vrazlyvymy hrupamy naseleennia [Case management in working with vulnerable population groups]. *Vvichlyvist. Humanitas*, (2), 145–150. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.2.21> [in Ukrainian].
16. Sulitskyi, V., & Shved, O. (2023). *Konsultuvannia v sotsialnii roboti : navch.-metod. posib.* [Consulting in social work: teaching and methodical manual]. Kyiv : Publishing house «Vinichenko» [in Ukrainian].
17. Yak my dopomahaiemo [How we help]. *City of Goodness*. Retrieved from <https://misto-dobra.com.ua/en/home/how-we-help-2/> [in Ukrainian].